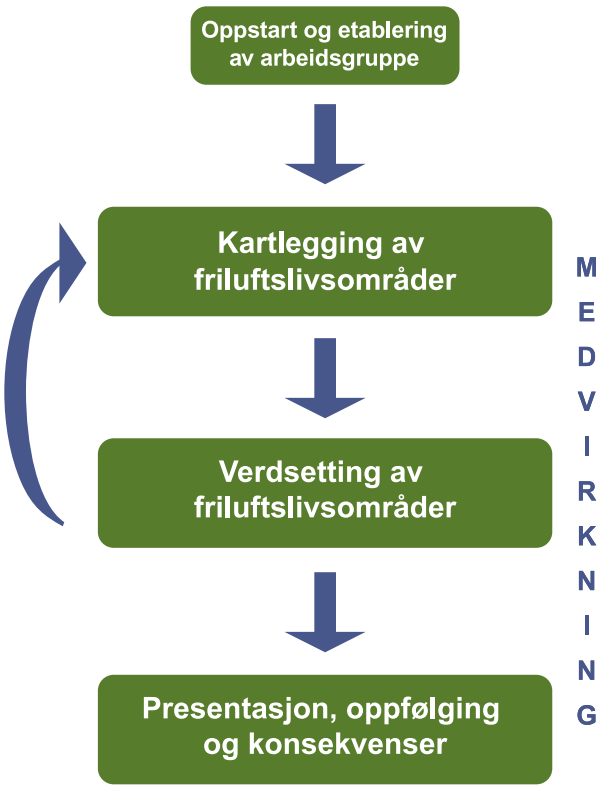
DEL II: KARTLEGGING OG VERDSETTING

4. Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder

4.1. Hovedtrekk i framgangsmåten

Her presenteres hovedtrekkene i en anbefalt fremgangsmåte. Den er delt inn i fire faser som blir nærmere gjennomgått i kapittel 4.2. Kommunene kan med fordel tilpasse de anbefalinger som gis her med sine egne innarbeidede opplegg for slike prosesser.

Hvis kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder gjøres som ledd i planlegging av grønnstruktur eller marka, gir DNs håndbøker om disse temaene råd om slike prosesser.

A Oppstart og etablering av arbeidsgruppe
Arbeidsgruppen bør ha representasjon fra aktuelle deler av kommuneadministrasjonen i tillegg til representanter fra friluftslivs- og naturorganisasjoner. Det er viktig å finne personer som har gode kunnskaper om friluftsliv. Barnas representant i kommunen bør også ha en naturlig plass i arbeidet.

B Kartlegging av friluftslivsområder
Gruppen må skaffe seg egnet kartgrunnlag og få oversikt over tidligere kartlegginger av friluftslivsområder, planstatus, vernestatus, idrettsanlegg og bruk av områdene. Man bør være spesielt oppmerksom på areal som er egnet for barn og unge. Kommunen deles så inn i friluftslivsområder som skal plasseres i følgende områdetyper (se kap. 7.1 for mer detaljer):

Områdetyper
Nærturterreng
Leke- og rekreasjonsområde
Grønnkorridor
Marka
Strandsonen
Kulturlandskapet
Utfartsområde
Store turområder med tilrettelegging
Store turområder uten tilrettelegging
Særlige kvalitetsområder
Andre friluftslivsområder

C Verdsetting av friluftslivsområdene
Etter at gruppen har gjort opp status over kartleggingen blir områdene, ved hjelp av et skjema (se kap. 4.2.5), verdsatt i følgende verdiklasser: **Svært viktig-**, **viktig-** og **registrert friluftslivsområde**. Områder som ikke gis en verdiklasse blir registrert som **Ikke klassifisert**.

Husk imidlertid at all utmark i utgangspunktet er tilgjengelig for allmennheten, og at ikke verdsatte områder kan ha interesse for friluftslivet i fremtiden.

D Presentasjon, oppfølging og konsekvenser
Både kartleggingen og verdsettingen bør presenteres i form av kart. Presentasjonen bør også si noe om variasjonen i friluftslivet og eventuelt mangler ved tilbudet.

Det bør gjøres rede for hvilken oppfølging kommunen ser for seg og hvilke konsekvenser et slikt arbeid har for kommunen.

4.2. Framgangsmåte

4.2.1. Oppstart og etablering av arbeidsgruppe

Det er viktig å forankre arbeidet både administrativt og politisk i kommunen, samtidig som en trekker inn og oppnår forståelse og engasjement hos representanter for friluftslivsorganisasjoner og andre brukere/interessenter. Det bør lages et oppstartsdokument som grunnlag for beslutningen om å sette i gang arbeidet. Dokumentet bør behandles politisk og være en arbeidsbeskrivelse for administrasjonen og gi et mandat for arbeidet som skal gjøres. En politisk behandling av notatet vil involvere politikere på et tidlig stadium, slik at de kan få et eierforhold til arbeidet.

Et oppstartsdokument bør inneholde:

- Formålet
- Oversikt over eksisterende kunnskap
- Forslag til organisering
- Tidsplan
- Ressursbruk
- Oppfølging og konsekvenser

For å få en bred forankring i kommuneledelsen og -administrasjonen bør det etableres en arbeidsgruppe. Denne bør ha representasjon fra aktuelle deler av kommuneadministrasjonen. Det bør være med representanter fra aktuelle natur-, fritids- og friluftslivsorganisasjoner der slike finnes. Arbeidet må organiseres slik at disse gis mulighet til å delta.

Arbeidsgruppe – Eksempel fra Skien kommune
Til arbeidet med kartlegging og verdsetting av friluftsområder i Skien kommune ble det brukt en allerede eksisterende administrativt sammensatt gruppe for friluftsliv. Denne er sammensatt med henblikk på å koordinere friluftslivssaker i kommunen og består av: En representant for landbrukskontoret (sekretær for innlandsfiske- og viltnemnda), en representant for kulturavdelingen (kulturkonsulent), en representant for ingeniørvesenet (bygartner) og miljøvernrådgiver.

Kommunen kan også organisere arbeidet med en liten arbeidsgruppe bestående hovedsakelig av kommunalt ansatte, men bør da i tillegg ha en referansegruppe.

Referansegruppen kan ha representanter fra andre relevante offentlige instanser og interessegrupper, men også fra frivillige organisasjoner med brukerinteresser og kunnskap om lokale forhold, f eks representanter for grunneierlag og skogbruksnæring. De viktigste organisasjonene på natur- og friluftslivssiden som er opptatt av friluftslivsområder, bør også være med. Det gjelder bl a turlag, jeger- og fiskeforeninger og lignende. Idretter som driver sin aktivitet i naturomgivelser og har interesser i friluftslivsområder, kan også delta (o-lag, skilag og lignende).

Instanser på kommunalt og regionalt nivå som representerer helse, forurensning, natur og friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø, idrett, skoler og barnehager, barnas interesser, evt nabokommuner osv, kan også bidra i samarbeidet. Hvordan de ulike interessene er representert og nyttiggjøres i arbeidet, må også tilpasses deres mulighet til å delta og følge opp.

Tverrsektorielt nettverk for friluftsliv i Sarpsborg kommune
Nettverket består av følgende kommuneområder: Teknisk, Kultur og oppvekst, Helse og sosial, Plan og økonomi og Eiendom. Ved behov trekkes Park og Idrett inn.

Ekstern referansegruppe består av representanter fra; Idrettsrådet, Naturvernforbundet, grunneierlagene, jeger- og fiskerlagene, Forum for Natur og Friluftsliv og skolene og barnehagene.

4.2.2. Klargjøring av nivå for kartlegging og verdsetting

Kommunestørrelsen, når det gjelder både areal og innbyggere, varierer stort, og arbeidsmengden for å gjennomføre en kartlegging og verdsetting vil også variere.

Mange kommuner i Norge har få innbyggere og relativt oversiktlige arealer som brukes til friluftsliv. For slike kommuner kan det holde med en enkel kartlegging og verdsetting hvor ressursgruppen og enkelte ressurspersoner gjennomfører prosessen på kort tid. For kommuner med store eller flere tettsteder, press på arealene og mer kompliserte bruksmønstre vil det være nytting og nødvendig med en mer omfattende prosess hvor innbyggerne i større grad blir tatt med for å oppnå et best mulig resultat. Det er særlig viktig å utnytte personer med god kjennskap til friluftslivet lokalt, ettersom man aldri vil finne all nødvendig informasjon i skriftlige kilder. Slike personer kan delta i arbeidsgruppen eller brukes som kilde gjennom samtaler.

Grunnlagsmaterialet til tidligere arbeider med relaterte planer og kartlegginger vil også påvirke hvilket nivå kommunen kan/ønsker å legge seg på.

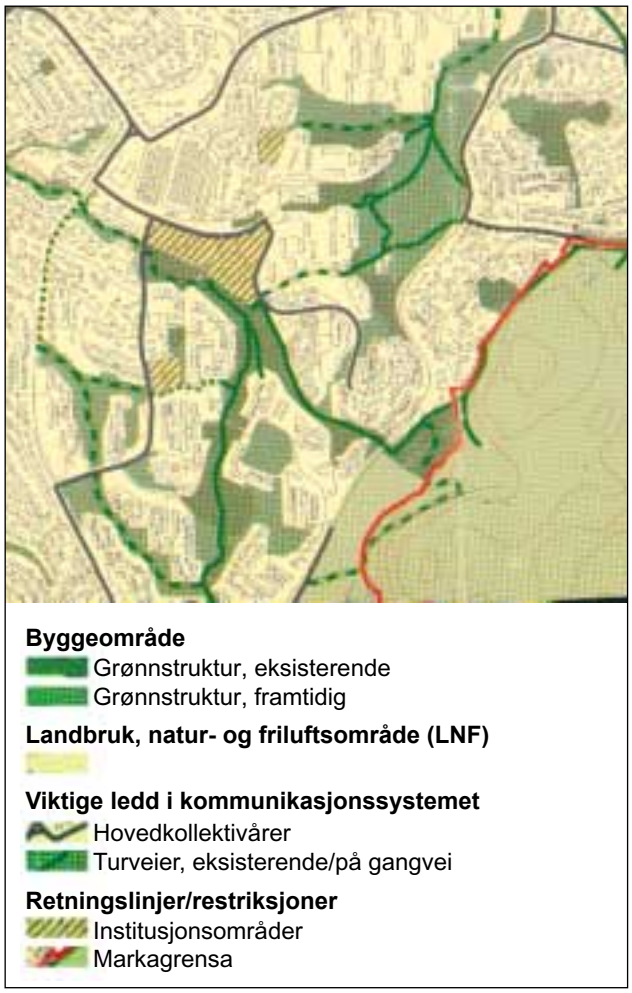
For kommuner som ikke har laget planer for grønnstrukturen, markaområder ol, vil kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder være et viktig grunnlag for å ivareta friluftslivet i arbeidet med planer etter plan- og bygningsloven. Det gjelder særlig i tilfeller der kommunen har et ansvar for å følge opp nasjonale føringer, jf kapittel 1.2, og når:

- planer berører viktige områder for barn og unge slik at retningslinjene i "Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging" blir overholdt,
- planer berører 100-metersbeltet langs sjøen, jf Plan- og bygningsloven § 17-2, eller nære områder til vassdrag,
- planer berører kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen, jf "Rikspolitiske retningslinjer for planlegging i kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen",
- planer berører verna vassdrag, jf "Rikspolitiske retningslinjer for verna vassdrag".

Se http://www.odin.dep.no/md under Regelverk/Rundskriv om Retningslinjer for bruk av innsigelse i plansaker etter plan- og bygningsloven for mer informasjon.

For å synliggjøre friluftslivets arealbehov er det viktig at resultatet av kartlegging, verdsetting, og /eller tema-planer for grønnstrukturen, markaområder ol, blir gitt som et av flere grunnlag til kommuneplanens arealdel og andre relevante planer. Svært viktige og viktige friluftslivsområder bør innarbeides under egnede formål i kommuneplanens arealdel slik at disse hensynene blir synliggjort på linje med annen arealbruk i kommunen. Det blir enklere å ta hensyn til friluftslivsinteressene dersom kommunens samlede arealbruk er sammenstilt i et juridisk dokument.

Trondheim kommune har lagt inn grønnstrukturen inkl. friluftslivsinteressene i kommuneplanens arealdel ved å bruke arealbruksformålet "byggeområder eksisterende grønnstruktur og framtidig grønnstruktur", se fig. 1. "Byggeområde eksisterende og framtidig grønnstruktur" er dermed et arealbrukformål på lik linje med andre arealbruksformål i kommuneplanens arealdel. Dette har skapt debatt når det gjelder spørsmål rundt den private eiendomsretten, noe som har stilt store krav til medvirkning fra grunneiere i de kommunale planprosessene.

Figur 1 Utsnitt fra kommuneplanens arealdel 2001-2012, Trondheim kommune.

4.2.3. Brukermedvirking

Medvirking i offentlig planlegging er et grunnleggende demokratisk prinsipp. I tillegg gir det et bedre resultat fordi flere sider ved en sak blir belyst og mer informasjon kommer fram. I denne sammenheng blir det viktig å ta med innbyggerne på råd når det gjelder kartlegging av friluftslivsområdene.

For å vitalisere deltagelsen er det viktig at kommunen går aktivt ut og innhenter bidrag og meninger fra lag og foreninger. Grunneier- og næringsorganisasjonene innen jord- og skogbruk er også viktige i den sammenheng.

Det er videre viktig å motivere til samarbeid. Dersom man får til en vellykket prosess, vil de ulike aktørene ha gjensidig nytte av hverandre. Ved tidlig involvering av organisasjonene vil de bli viktige kunnskapsleverandører og kunne bidra til å avdekke eventuelle konflikter på et tidspunkt hvor løsningene ikke er fastlåste. Videre vil organisasjonene være viktige medspillere i forvaltningen av friluftslivsområdene; enten som bidragsytere til gode løsninger, "vaktbikkje", pådriver (tilrettelegging etter

behov) eller aktiv gjennomfører (gjennom dugnad, tilrettelegging, skjøtsel ol av områdene).

Arbeidet med planlegging etter plan- og bygningsloven tilpasses ofte aktører fra myndighetene, og tar i varierende grad hensyn til de frivillige organisasjonenes muligheter til å delta. Noen endringer i rutinene er ofte nødvendig for at kommunene skal greie å involvere organisasjonene på en mest mulig nyttig måte. Utfordringen blir å skape møteplasser med en så lav byråkratisk terskel som mulig. Dette kan gjøres f eks ved felles befaringer ute i felt, møter på kveldstid og at organisasjonene blir involvert i arbeidsgrupper.

For å gjøre det lettere å sette seg inn i arbeidet er det viktig at dokumentene er kortfattede, presise og lettfattelige med gode illustrasjoner (kart/bilder ol).

De "grønne" frivillige organisasjonene som turlag og turistforeninger, jeger- og fiskerforeninger og naturvernlag har som mål å støtte oppunder en natur- og friluftslivsvennlig arealforvaltning. Det er derfor opprettet fylkesvise "Forum for natur og friluftsliv" som et bidrag til arbeidet med å sikre naturverdier og friluftslivets naturgrunnlag. For å oppnå medvirkning og involvering i kartleggingsprosessen er det svært viktig at organisasjonene gis en reell mulighet til å bistå i arbeidet og at de ser resultater av arbeidsinnsatsen.

4.2.4. Kartlegging av områdetyper

Innsamling av eksisterende informasjon
Kartlegging av friluftslivsområder starter med å finne fram til informasjon som kan dokumentere friluftslivets bruk av arealene og planer om slik bruk. Slik informasjon kan både være muntlig informasjon fra ressurspersoner med god lokalkunnskap om friluftslivet og fra skriftlige kilder. Mye finnes i kommunen, men også andre offentlige- og private instanser, spesielt organisasjoner, kan ha verdifull kunnskap. Arbeid med nyregistreringer og andre undersøkelser er tidkrevende og dyrt, og det er særs viktig å søke etter eksisterende informasjon som er relevant for kartleggings- og verdsettingsarbeidet. I vedlegg 7.5 følger en opplisting av mulige skriftlige kilder og informanter som kan være aktuelle.

Arealer som er viktige for friluftslivet kan være behandlet i kommuneplanens arealdel, kommunedelplaner, grønnstrukturplan, Grønn Plakat, markaplan, plan for idrett og fysisk aktivitet eller i konsekvensutredninger. Disse har ofte kartvedlegg.

På regionalt nivå vil fylkeskommunen ha fylkesdelplaner eller temaplaner som omhandler friluftsliv. Mange fylkeskommuner driver et aktivt arbeid for å ivareta friluftslivet, og de er også høringspart for kommunale planer for idrett og fysisk aktivitet og vil ha oversikt over dette arbeidet.

Mange fylkesmenn har utarbeidet handlingsplaner for friluftsliv. Kontakt den aktuelle miljøvernavdelingen hos fylkesmannen for mer informasjon.

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) har gjennomført et sikringsprosjekt med fokus på friluftsområder i kystsonen fra Østfold til Hordaland, og der mange områder allerede er blitt sikret til friluftslivsformål. Kontakt ditt lokale friluftsråd, fylkeskommune eller fylkesmann for mer informasjon. Du kan også finne informasjon på FLs hjemmesider – www.friluftsrad.no.

Kart som viser sti- og løypenett og spesielle turmål, har stor dekning. Det kan være turkart, turbøker med kart, jakt- og fiskekart eller orienteringskart. Også grunnkart som FKB-data, N50-kart og økonomisk kartverk er en kilde til informasjon om stinett.

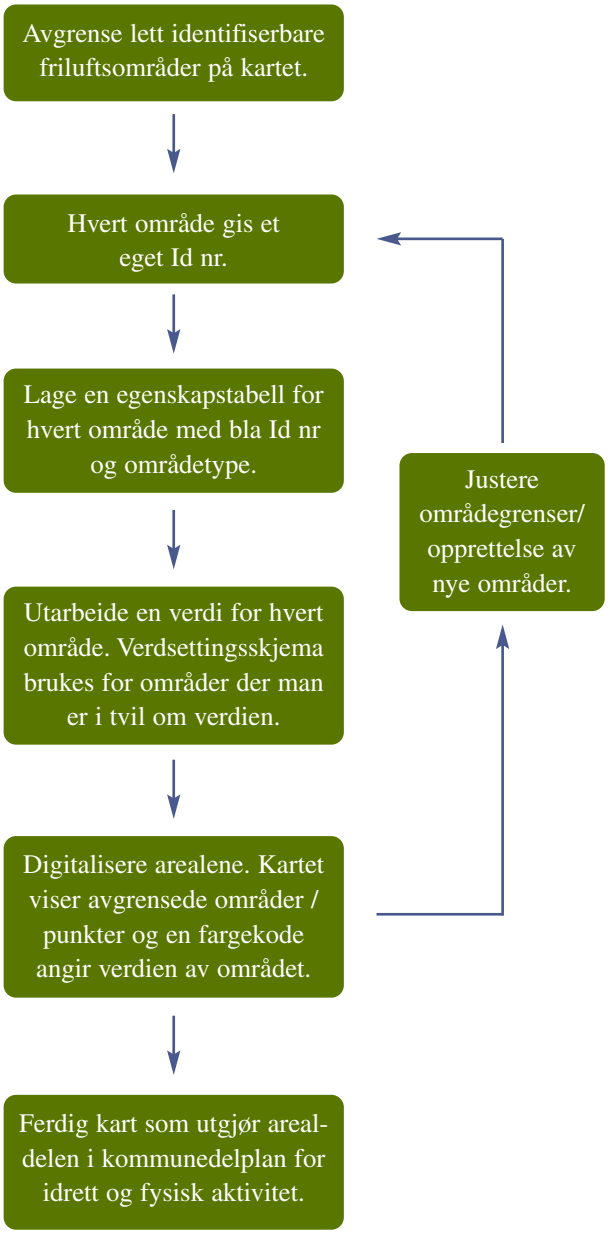
Følgende AREALIS-datasett vil være nyttige:
Sikra friluftslivsområder, Stier og løyper og Turmål, Parkeringsplasser av betydning for friluftslivet, dessuten Turområder-LNF og Verdiklassifisering Rekreasjon etter eldre AREALIS-spesifikasjon.
Se http://www.statkart.no/arealis for mer informasjon om AREALIS.

Naturbasen til Direktoratet for naturforvaltning har også informasjon om friluftslivsområder.
Se http://www.dirnat.no/nbinnsyn for mer informasjon.

Videre er det viktig å finne ut om f eks skoler, høgskoler, forskningsinstitusjoner eller lignende kan ha gjennomført relevante undersøkelser.

I arbeidet med kartlegging av områdetyper kan enkelte områder "falle utenfor" de oppsatte typene. I slike tilfeller bør man finne den typen som passer best og unngå lange diskusjoner. Det er verdsettingen som blir det sentrale og om noen områder blir plassert i "feil" områdetype er ofte ikke så viktig.

Eksempel på framgangsmåte for kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i Skien kommune

Forklaring

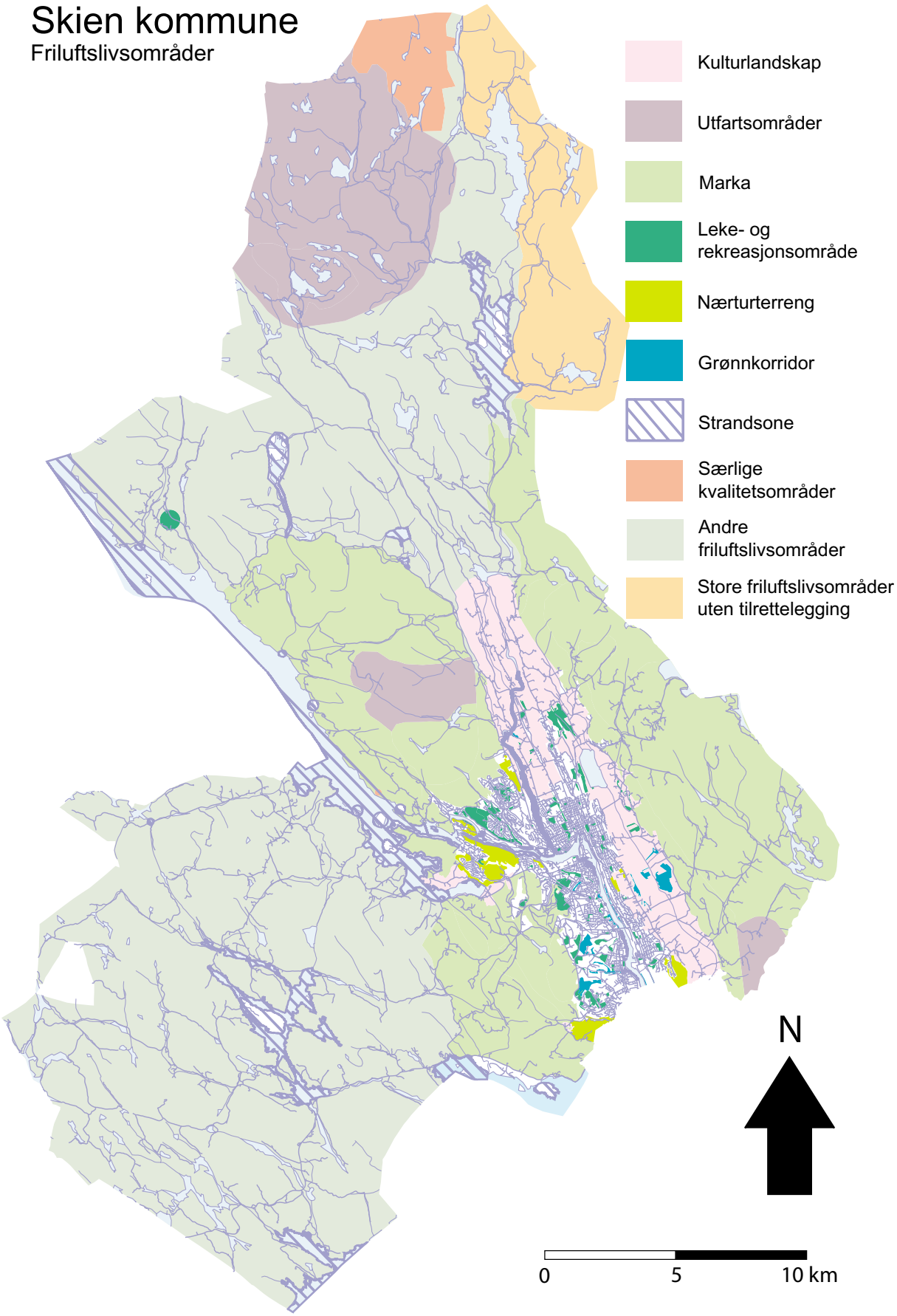
Arbeidsgruppen tok utgangspunkt i to kart over kommunen, et over bynære strøk og et kart utenfor bynære strøk. Disse to kartene ble brukt som ”manus-kart” i arbeidsmøtene. For de bynære delene av kommunen ble også ortofoto benyttet ved at avgrensninger av friluftsområde ble tegnet direkte på et papirplott, (noe som viste seg å være svært hensiktsmessig).

Gruppen startet med å avgrense lett identifiserbare friluftsområder på kartet som viste områder utenfor bynære strøk. Dette ble gjort med bakgrunn i den kunnskapen som gruppen samlet satt inne med mht. bruken av friluftsområder i Skien. Turkart over kommunen gav også viktig informasjon i dette arbeidet. (Årsaken til at man startet med områder utenfor bynære strøk var at det var her det var enklest å identifisere og avgrense større områder). Gruppen hadde også oversikt over tidligere uttal-elser til kommuneplanens arealdel. Inntegning av eksisterende stier gav også et interessant bilde av bruken i området.

Hvert område ble så gitt et eget løpenummer, en Id. Etter at dette var gjort ble det for hvert område lagt inn verdier i en egenskapstabell. Verdsetting av områdene ble gjort av hele gruppen i fellesskap i egne arbeidsmøter. At man startet med å gjøre dette anses som svært viktig da man på denne måten internt i gruppen hadde muligheter til å ”kalibrere” vurderingen av områdene mot hverandre. Dersom den enkelte hadde gjort dette for seg selv ville man nok fort kunne gjort svært forskjellige vurderinger.

Under arbeidet med egenskapstabellen hendte det at det ble avdekket behov for å endre avgrensning-en av områdene, evt. dele et område i to polygoner.

Etter at den administrative gruppen har ferdigstillet sitt arbeid er intensjonen at resultatet skal fram-legges for relevante instanser (turistforeningen, lokalutvalg med mer) for evt. justering av grenser og verdivurdering.

Figur 2 Kart over områdetyper for Skien kommune.

Brukerundersøkelser
I områder hvor man er usikker på bruken eller av andre grunner ønsker mer informasjon er det nødvendig med nye undersøkelser.

Generelle friluftslivsundersøkelser gir bl a en del kunnskap om hvor stor del av befolkningen som driver ulike friluftslivsaktiviteter, hvor ofte de gjør det og hvor mye de verdsetter det. Dette stilles i undersøkelsene ofte opp i forhold til oppslutning om og verdsetting av andre typer aktiviteter. Noen undersøkelser sier også noe om hvordan utviklingen har vært og fortolker forventet utviklingsretning.

I tillegg til slik generell kunnskap vil det være ønskelig å vite noe om friluftslivsmønster og bruken av spesifikke områder. For mer informasjon om undersøkelser og feltarbeid se vedlegg 7.3.

Statistisk Sentralbyrå (SSB) gjennomfører såkalte levekårsundersøkelser som bl a sier noe om folks tidsbruk. Se SSBs hjemmesider http://www.ssb.no under levekår for mer informasjon.

Kartfesting av friluftslivsområder
Kartleggingsenheten er områdetype. Fullstendige definisjoner av disse finnes i vedlegg 7.1. Områdetypen sier noe om friluftslivsområdets bruk og funksjon.

Kode	Områdetyper	Kart elementer
NT	Nærturterreng	Flate
LR	Leke- og rekreasjonsområde	Flate
GK	Grønnkorridor	Flate/linje
MA	Marka	Flate
SS	Strandsonen	Flate
KL	Kulturlandskapet	Flate
UO	Utfartsområde	Flate
TM	Store turområder med tilrettelegging	Flate
TU	Store turområder uten tilrettelegging	Flate
SK	Særlige kvalitetsområder	Flate
AF	Andre friluftslivsområder	Flate

På grunn av framstilling av kart kan et område bare ha en områdetype. Ved tvil velges den typen som reflekterer den viktigste bruken. Har området andre funksjoner, kan dette opplyses om i egenskapstabellen. Kartlagte områder kan ikke overlappe hverandre.

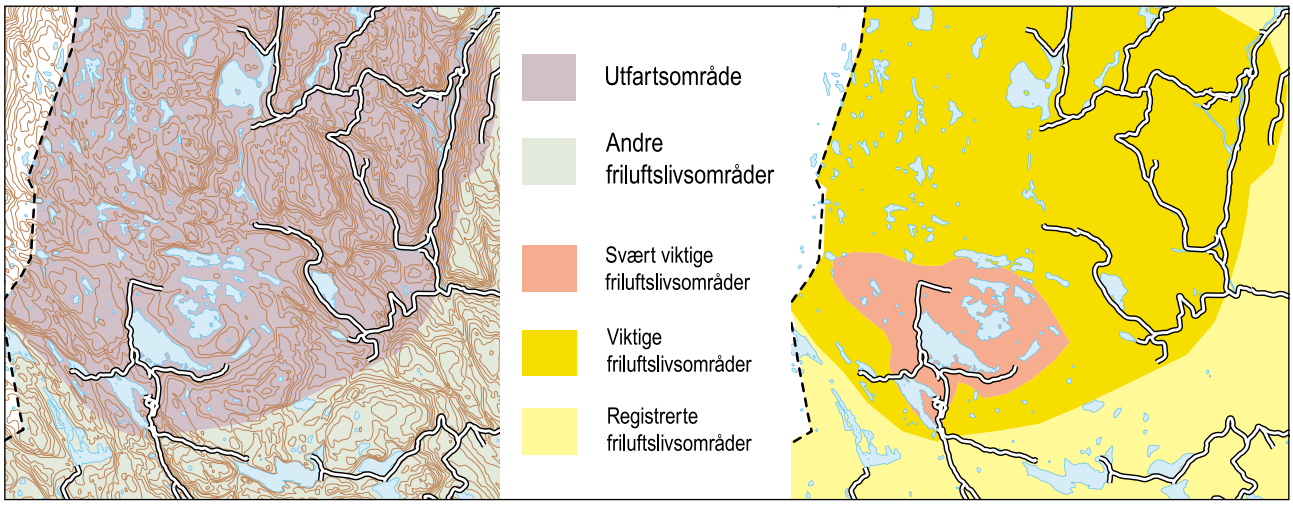

Figur 3 Eksempel på område (til venstre) som er inneklemt mellom jernbane og hovedvei og som ikke brukes til friluftsliv.

Det er ikke et mål at all utmark kartlegges som friluftslivsområde. Hvis man er helt sikker på at et område ikke brukes, er uten spesielle kvaliteter og har lite potensial, så registreres det ikke.

Det vil være ønskelig med større detaljering og nøyaktighet i registreringene jo nærmere man kommer byer og tettsteder, hvor presset på arealene er størst.

Dersom verdien vurderes forskjellig innenfor et område med en områdetype, se kapittel 4.2.5, må områdetypen deles opp i mindre kartobjekter, en for hver verdi (se figur 4).

Figur 4 Kartet viser hvordan et utfartsområde er delt inn i to flater (polygoner) som får forskjelling verdi.

Nøyaktighet
Innenfor tettstedet vil all planlegging skje i stor detalj, og et digitalt kartverk vil bli brukt i store målestokker. Det er derfor ønskelig med god nøyaktighet i avgrensingen av områdene. Nøyaktigheten vil være størst, kanskje rundt 10 meter, der områdene har klare grenser, som vei eller vassdrag eller bebyggelse. Hvis grensen går innenfor grønne arealer, blir plasseringen mer skjønnsmessig, kanskje +/- 50 meter.

Det vil være naturlig å tegne manus på økonomisk kartverk eller plott av FKB-data i målestokk 1:5000 eller større, f eks 1:1000. Veikanter og annen arealbruk i grunnkartet vil danne naturlige grenser for områdene. Ortofoto er et svært nyttig hjelpemiddel for å trekke grensene. Disse vil også kunne tas fra kartfigurer i kommuneplanens arealdel eller reguleringsplaner.

Figur 5 Grensene til området er trukket langs jernbane og dyrketmark.

Ønsker man en detaljert registrering, f eks for en grønnstrukturanalyse, står dette beskrevet i DN Håndbok 23-2003 – Grønn by. Se http://www.dirnat.no/ under publikasjoner for mer informasjon.

Utenfor tettstedene vil presset på arealene normalt være størst nær tettstedene og evt. større hyttekonsentrasjoner, og det bør legges størst vekt på nøyaktighet i grensetrekkingen her. Nøyaktigheten vil derfor kunne variere: 50 til 100 meter nær tettstedet og flere hundre meter lengst unna.

Manus bør tegnes på FKB-data (Felles kartdatabase) eller nedfotografert økonomisk kartverk nær tettstedet, målestokk f eks 1:20 000, mens det vil være naturlig å bruke N50 kart eller -plott (eller mindre målestokk) lenger fra tettbebyggelse. Grensen mellom store turområder med og uten tilrettelegging kan mange steder ha en usikkerhet på en kilometer eller mer.

Naturlige skiller og stengsler som vann, fjorder, fjell, elver, veier, jernbane og lignende, bør brukes til å avgrense områdene. Noen steder vil det være en grense mot annen arealbruk.

Inntegning på kart/digitalisering
Det er ønskelig at kartene digitaliseres. Da kan de enkelt presenteres i ulike målestokker, sammen med annen temainformasjon, på ulike grunnkart, tematisert etter områdetype eller verdi, legges ut på Internett osv. Standarden for friluftslivsområder digitalt blir tilgjengelig i første halvår 2005 og kommer til å finnes på siden http://www.statkart.no SOSI-standarden versjon 4.0 eller Arealis-spesifikasjon http://www.statkart.no

Generelt om etablering av digitale temakart, se Arealis veiledningsmateriell kapittel 12, spesielt avsnitt 12.3.3-12.3.6: http://www.statkart.no

Avgrensing av områdene
På manuskartet tegnes områdegrensene med tydelig, tynn strek. De som skal digitalisere, må få informasjon om nøyaktigheten i grensene. Dette kodes i dataene som ..KVALITET, se Arealis internettsider http://www.statkart.no

For korrekt koding av grenser se vedlegg 7.6.
Under verdivurderingen bør man avgrense de mest brukte delene av området, arealer som er spesielt egnet for enkeltaktiviteter, områder med mye tilrettelegging (stier, løyper, leder osv), viktige innfallsområder med p-plasser, områder med spesielle kunnskapsverdier mm. Disse vil ofte få en høyere verdi enn resten av områder av samme type.

Egenskapsinformasjon
Egenskapsinformasjon kan tegnes på manus og legges inn ved digitaliseringen, eller man kan benytte egenskapstabell. Hvis man ønsker å ha med mye egenskapsinformasjon, må man bruke tabell. På manuskartet skriver man da bare et løpenummer i hvert område, og dette legges inn i kartfilen ved digitaliseringen.

Egenskapstabellen må minimum inneholde egenskapene:

- Løpenummer (Id nr)
- Områdetype
- Verdi

I tillegg krever SOSI-standarden at det finnes informasjon om Objekttype, Flatetema/Linjetema, Kvalitet, Dato og Kommune, jf kap. 7.6.

Man kan legge inn en rekke flere egenskaper og informasjon for å beskrive områdene, se standarden for friluftslivsområder digitalt som blir tilgjengelige i første halvår 2005 og kommer til å finnes på siden http://www.statkart.no SOSI-standarden versjon 4.0 eller Arealis-spesifikasjon http://www.statkart.no

Det kan være nyttig å bruke egenskapen ”Informasjon” til å legge inn en fritekstbeskrivelse av området og en begrunnelse av verdsettingen. Informasjon kan ha 100 tegn. En lengre beskrivelse kan lagres som en Word-fil, og det kan refereres til denne filen gjennom egenskapen ”Link”.

Egenskapstabellen kan dermed se slik ut:

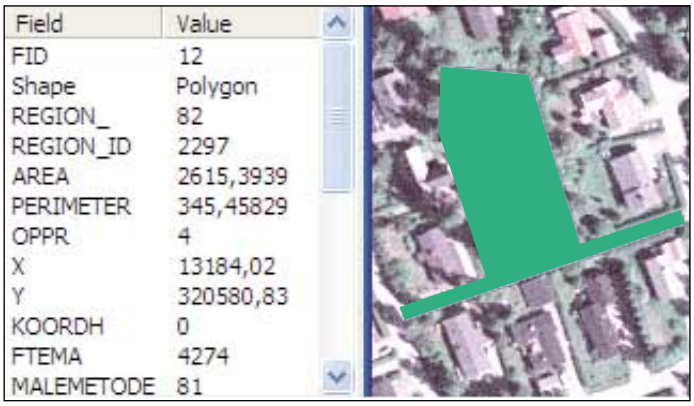
ID_Lokal	Områdetype	Verdi	Informasjon	Link
1	Marka	Svært viktig friluftslivs-område	Svært mye brukt område, se Link	Beskrivelse_1.doc Verdsetting_1.doc
2	Utfarts-område	Viktig friluftslivs-område	Spesielt viktig i snøfattige vintre	

I praksis vil man ikke skrive dette i full tekst, men med koder. Disse finnes i Standarden for friluftslivsområder digitalt som blir tilgjengelige i første halvår 2005 og kommer til å finnes på siden http://www.statkart.no SOSI-standarden versjon 4.0 eller Arealis-spesifikasjon http://www.statkart.no

Dette blir da slik:

ID_Lokal	Områdetype	Verdi	Informasjon	Link
1	MA	A	Svært mye brukt område, se Link	Beskrivelse_1.doc
2	UO	B	Spesielt viktig i snøfattige vintre	

I GIS-systemet kobles kart og tabell med løpenummeret som koblingsnøkkel.

Figur 6 Egenskapstabell knyttet til et friluftslivsområde.

For korrekt koding av flate se vedlegg 7.6.

4.2.5. Verdsetting av friluftslivsområder

Kartleggingen vil resultere i et eller flere kart med inntegnede friluftslivsområder med tilhørende områdetype. Dette danner bakgrunnen for verdsettingen av områdene. Det bør fylles ut et skjema for hvert område som er registrert i kartleggingen av friluftslivsområder. Det kan vise seg at avgrensingene som ble gjort under kartleggingen ikke er hensiktsmessige for verdivurdering og da må områder deles opp eller slåes sammen. Dette kan særlig gjelde større områder hvor f eks en kjerne blir mer brukt. Under verdivurderingen er det en fordel å ha mest mulig homogene områder.

Når man vurderer resultatet må man være oppmerksom på at skalaen ikke nødvendigvis går fra "negativt" til "positivt". F eks kan det at et område ikke er tilrettelagt være negativt for noen mens andre ser det positive i å oppsøke et område uten tilrettelegging. Under verdsettingen må man i dette eksemplet anse graden av tilrettelegging i forhold til områdets funksjon som friluftslivsområde. Se vedlegg 7.2 for utfyllende kommentarer, se også vedlegg 7.1 for prioriterte kvaliteter under de forskjellige områdetypene.

Verdsettingsskjema

		1	2	3	4	5
Bruk	Hvor stor er dagens brukerfrekvens?	Liten				Stor
Regionale/nasjonale brukere	Brukes området av personer som ikke er lokale	Aldri				Ofte
Opplevelses-kvaliteter	Har området spesielle natur- eller kulturhistoriske opplevelseskvaliteter? Har området et spesielt landskap?	Ingen				Mange
Symbolverdi	Har området en spesiell symbolverdi?	Ingen				Stor
Funksjon	Har området en spesiell funksjon (atkomstsone, korridor, parkeringsplass el.)?	Ikke spesiell funksjon				Spesiell funksjon
Egnethet	Er området spesielt godt egnet for en eller flere enkeltaktiviteter som det ikke finnes like gode alternative områder til?	Dårlig				Godt
Tilrettelegging	Er området tilrettelagt for spesielle aktiviteter eller grupper?	Ikke tilrettelagt				Høy grad av tilrettelegging
Kunnskapsverdier	Er området egnet i undervisningssammenheng eller har området spesielle natur- eller kulturvitenskaplige kvaliteter?	Få				Mange
Inngrep	Er området inngrepsfritt	Utbygd				Inngrepsfritt
Utstrekning	Er området stort nok for å utøve de ønskede aktivitetene?	For lite				Stort nok
Potensiell bruk	Har området potensial utover dagens bruk?	Liten				Stor
Tilgjengelighet	Er tilgjengeligheten god, eller kan den bli god?	Dårlig				God

Kriterier for verdivurdering av områder
Verdiene er relative og det kan være nødvendig å prøve å verdsette noen områder først, før man setter en standard og gjennomfører den endelige verdsettingen.

Noen kommuner vil ha en begrenset andel av sine friluftslivsområder verdsatt som "Svært viktig", mens andre (by)kommuner vil ha en stor grad av slike områder.

Nedenfor følger anbefalte kriterier for verdsetting av friluftslivsområder. F eks blir et område som har fått tallverdi 5 i kategorien "Egnethet" et "Svært viktig friluftslivsområde", **og det er nok at et område får en femmer blant de sju utvalgte kriteriene for at det skal bli svært viktig**. I tillegg vil et område som får en firer på kriteriet Bruk eller Regionale/nasjonale brukere, men lav skår på resten, verdsettes som et Svært viktig friluftslivsområde.

Se også "Prioriterte kvaliteter under verdsetting" for hver områdetype i vedlegg 7.1.

Verdi	Kriterier
A) Svært viktig friluftslivsområde	Anbefalte kriterier Bruk = 4,5 eller Regionale/nasjonale brukere = 4,5 eller Opplevelseskvaliteter =5 eller Symbolverdi = 5 eller Funksjon = 5 eller Egnethet = 5 eller Tilrettelegging =5 eller En generell høy skåre
B) Viktig friluftslivsområde	Bruk = 3 eller Regionale/nasjonale brukere = 3 eller Opplevelseskvaliteter = 3,4 eller Symbolverdi = 3,4 eller Funksjon = 3,4 eller Egnethet = 3,4 eller Tilrettelegging = 3,4 eller En generell god skåre
C) Registrerte friluftslivsområde	Bruk =2
D) Ikke klassifisert friluftslivsområde	Områder som ikke blir verdsatt som A, B eller C.

Verdsettingen er relativ og f eks et areal som blir definert som **stort** innenfor tettstedsgrensen vil være lite når det ligger uten tilknytning til byer og tettsteder. Videre vil det kunne variere mye hvor mange brukere det skal til for at et område skal få **stor** bruk.

Ønsker man å redusere arbeidet med verdsettingen, kan man bare vurdere enkelte egenskaper ved et område. F eks hvis et nærturområde blir vurdert til å ha **stor** bruk (5), blir området svært viktig, og man trenger ikke å vurdere de andre egenskapene. En slik tilnærming vil kreve mindre arbeid, men man vil samtidig få begrenset kunnskap om områdene. Detaljert kunnskap om områdene er nyttig i planlegging og forvaltning av friluftslivsområdene i framtiden.

Områder (utmark) avsatt som landbruks-, natur- og friluftsområder i kommuneplanen, men som ikke blir registrert med områdetype, vil nærmest alltid være tilgjengelige for allmennheten, og friluftslivsinteressene må vurderes i eventuelle utbyggings- og arealendringssaker. Dette gjelder særlig by- og tettstedsnære områder som blir eller kan bli brukt av barn og unge.

Ved revisjon av Skien kommunes arealdel ble det utarbeidet et temakart for ***Rekreasjon, lek, idrett og friluftsliv – bynære områder*** med tilnærmet lik kategoriinndeling som nyttes i denne håndboken (kat. 1 = A, kat. 2 = B og kat. 3 = C). Temakartet ble brukt i forbindelse med vurdering av nye utbyggingsområder i arealdelen, i tillegg til at det er et nyttig verktøy for saksbehandlere i kommunen (hovedsakelig plan- og byggesak) i forbindelse med vurdering av foreslåtte tiltak. Det er knyttet opp anbefalte forvaltningsregler til de foreslåtte kategoriene på følgende måte:

Kategori 1: Meget store friluftslivsverdier: Omdisponering av arealene som forringer rekreasjonsverdiene bør ikke forekomme.

Kategori 2: Store verdier: Så langt det er mulig bør områdene ikke omdisponeres. Dersom ingen andre alternativer finnes, bør det foretas grundige lokale vurderinger av rekreasjonsverdiene for tilpasninger.

Kategori 3: Verdier: Kan omdisponeres eller fortettes etter grundige vurderinger av rekreasjonsverdiene.

Det er spesielt viktig at områder som havner i kategori 3 ved eventuell omdisponering vurderes med tanke på muligheter for barn. Bakgrunnen for dette er at det kan finnes små "100 meter- skoger" som ikke nødvendigvis er registrert på kartet under kategori 1 eller 2, men som likevel kan ha betydning som lekeområde for barn.